

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte lørdag den 17. september 1960 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Borten, Bøyum, Kjøs, Mellesmo, Finn Moe, Nordahl, Offerdal, Erling Petersen, Reinsnes, Røiseland, Wikborg, Langhelle, Lyng (for Henrik Svensen), Selås (for Dahl), Bondevik (for Hareide), Hegna, Hønsvald, Hoel (for P. Ingebretsen), Holm (for Ingvaldsen), Borgen (for Vatnaland), Watnebryn og Reidar Carlsen.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: utenriksminister Lange og forsvarsminister Handal.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet utenriksråd Ræder, statssekretær Engen, ekspedisjonssjef Gunneng, direktør Kristiansen, byråsjefene Nævdal og Hedemann og sekretær Busch. Fra Forsvarsdepartementet ekspedisjonssjef Ramm.

Formannen: Som det er sagt i innkallelsen, har utenriksministeren ønsket å gi en redegjørelse for den utenrikspolitiske situasjon nå før FN's generalforsamling trer sammen – utenriksministeren kommer selv til å reise dit bort. Så vidt jeg forstår, vil han legge opp redegjørelsen slik at han tar for seg spørsmål etter spørsmål, og vi kan da gjøre oss ferdige med de forskjellige spørsmål etter hvert som det blir redegjort for dem.

Utenriksminister Lange: Noen alminnelig oversiktsredegjørelse hadde jeg ikke tenkt det var hensiktsmessig å bruke tiden til her i komiteen. Det er jo ikke mange dager siden jeg holdt et offentlig foredrag som har vært temmelig utførlig gjengitt i hele den norske pressen. Men det er noen bestemte spørsmål som jeg gjerne vil gå litt nærmere inn på. Det ene er det som har forekommet bilateralt mellom Sovjet-Samveldet og oss i forbindelse med RB-47-affæren. Det annet er situasjonen i Kongo. Det tredje er den begynnende nålestikktaktikk igjen mot Berlin, og eventuelle mottiltak i den anledning. Og endelig er det visse spørsmål ved siden av Kongo, som kommer opp på De forente nasjoners generalforsamling, hvor jeg gjerne vil orientere litt om de retningslinjer vi er kommet frem til, bl.a. også etter samråd med de andre nordiske land på utenriksministtermøtet i begynnelsen av måneden.

Hvis jeg da kan få lov å begynne med *RB-47-affæren*, så redegjorde jeg for den saken og for et utkast til norsk svar her i komiteen den 20. juli i år. To dager etterpå, den 22. juli, ble det norske svaret levert. Den 10. august kom Sovjet-Samveldet så tilbake til saken i en ny note, hvor Sovjet-regjeringen fastholdt alle sine tidligere anførsler og til dels forsterket dem, og på nytt erklærte at det fulle ansvar for Norges delaktighet i de påståtte provokasjoner hvilte helt ut på Norges regjering. Det sentrale avsnitt i noten er vel dette:

«Enten hadde de norske myndigheter hatt kjennskap til den virkelige karakter som toktet til det amerikanske militærfly RB-47 hadde, og gitt samtykke til å betjene dette toktet, eller så har den amerikanske kommando simpelthen ikke ansett det for nødvendig å innhente Den norske regjeringens tillatelse til at dens militærfly skulle lande i Norge og til at det skulle ha samband med norsk flytjeneste.»

Det var ikke en eneste ny faktisk anførsel i denne russiske note nr. 2. Men allikevel fortsatte vi de undersøkelsene som var satt i gang før Norge avga sitt svar, etter at vi hadde fått denne nye noten av 10. august, med sikte på å bringe på det rene om det skulle finnes noe som helst grunnlag for de russiske beskyldningene mot Norge. Resultatet av alle disse undersøkelsene har vært at det ikke fins noe slikt grunnlag. Det fins i dag ikke noe holdepunkt for å anta at noen norsk myndighet har hatt forhåndskjennskap til dette toktet, eller at flyet har hatt kontakt med noen radio- eller redningsstasjon på Norges nordvestlige kyst eller på andre norske områder.

Den amerikanske ambassadør – og den amerikanske ambassaderåd i ambassadørens fravær – er også flere ganger blitt spurt om RB-47-flyet hadde noen kontakt med radio- eller redningsstasjoner på norsk område, og alle disse henvendelsene er, etter at de øyensynlig har vært forelagt i Washington, blitt besvart benektende. Men jeg skal nå gi enkelte detaljer om disse undersøkelsene, særlig om dem vi har foretatt etter at vi fikk den andre noten, den av 10. august.

Under et møte 12. august mellom fungerende statsminister Handal og fungerende utenriksminister Skaug, og hvor det var til stede en rekke embetsmenn, fremholdt statsråd Handal at resultatene av de undersøkelsene som man til da hadde foretatt, måtte ansees å bekrefte at det vi hadde hevdet, var riktig. Men for om mulig å rydde av veien enhver tvil, bestemte man seg imidlertid allikevel for å fortsette undersøkelsene. Det ble rettet nye henvendelser til Sjefen for Luftforsvaret, general Motzfeldt, og til sjefen for etterretningsavdelingen i Forsvarsstaben, og for Utenriksdepartementets vedkommende rettet vi ny henvendelse til den amerikanske ambassade.

Under de nye undersøkelsene som Forsvarsdepartementet satte i gang, kom det frem at et amerikansk fly av typen C-54, som er utstyrt for redningstjeneste, var kommet til Bodø den 1. juli kl. 1703, dvs. 3 minutter etter det tidspunkt da RB-47 ble avskåret av et sovjetisk jagerfly. Det ankom til Prestwick samme kveld kl. 2158. Oppholdet på Bodø, besetningens opptreden og hele turen ga inntrykk av å svare til det som var angitt som formålet med besøket, nemlig å konferere om og legge til rette samarbeidet på redningssiden under de forestående øvelser. Det samme fly som hadde vært i Bodø, men med ny besetning, gikk så fra Prestwick den 2. juli – etter at redningsaksjonen var kommet i gang – kl. 0140 om natten og kom til Bodø kl. 0646 for å delta i ettersøkingen etter det savnede RB-47-fly. Alle de tidene jeg har oppgitt, er GMT.

I det notat som vi fikk fra general Motzfeldt, hvor han summerer opp resultatet av undersøkelsene i denne anledning – det er datert 22. august – sier han til Forsvarsdepartementet:

«På grunnlag av det som foreligger og de opplysninger som tidligere og nå er avgitt, er jeg personlig forvisset om at RB-47-toktet hverken i sin planleggelse eller i sin utførelse var forutsatt å ha noen tilknytning til oss, unntatt i en ren nødssituasjon.»

Under en samtale med ambassadør Miss Willis den 15. august ba statssekretær Engen om en bekreftelse fra den amerikanske regjering på de opplysninger som var gitt tidligere om hvilke instruksjoner flyverne på RB-47-flyet hadde fått. Det var ting jeg hadde vært inne på i samtale med ambassadør Miss Willis den 19. juli, og direktør Kristiansen i Utenriksdepartementet hadde vært inne på de samme spørsmålene i samtale med ambassaderåden den 21. juli. Videre ble Miss Willis av statssekretær Engen spurt om noen av flyverne på RB-47-flyet tidligere hadde vært i Norge.

Disse spørsmålene ble det gitt svar på under en samtale mellom ambassadøren og statssekretæren den 19. august, og svaret gikk ut på følgende: For det første at flyets besetning ikke hadde noen instruks om å opprette eller opprettholde radiokontakt med noen radiostasjon i Norge eller på Svalbard. For det annet at flyets besetning hadde instruks om å opprettholde fullstendig radiotaushet, unntatt i en nødssituasjon. For det tredje, at hvis flyet kom i nød, gikk instruksen ut på at det skulle ta radiokontakt med et fly av typen C-54, altså samme type av fly som det som lå på Bodø mens RB-47-toktet pågikk. Dette flyet var fra sin base i England sendt for å sirkle i den østlige delen av det området i Barentshavet hvor RB-47-flyet skulle gjennomføre sin operasjon, og til dette flyet skulle i nødssituasjoner RB-47-flyet så nøyaktig som mulig oppgi sin posisjon. Og dette C-54-flyet, redningsflyet som sirklet i Barentshavet, skulle så – alt dette i en eventuell nødssituasjon – ta kontakt og formidle kontakt med sin hjemmebase i England.

Det amerikanske flyvåpen erklærer videre kategorisk at ingen av mannskapet på RB-47-flyet hadde vært i Norge i tjenesteoppdrag. Intet RB-47-fly hadde vært sendt til Norge, og det er karakteristisk for mannskapene på disse fly at de aldri tjenestgjør på fly av andre typer. Men det føyes til at det amerikanske flyvåpen ikke kan med full sikkerhet uttale seg om hvorvidt noen av mannskapet på et eller annet tidspunkt har vært i Norge enten som privatperson eller på permisjon.

Da vi fikk opplysningen om at et fly av typen C-54 skulle sirkle i den østlige del av Barentshavet, der hvor RB-47-flyet skulle gjennomføre sin operasjon, var jo det en ny opplysning, og vi tenkte at det var ikke utelukket – tvert imot kunne det synes sannsynlig – at det at et fly av typen C-54 var der oppe i luften, og et annet fly av typen C-54 oppholdt seg på Bodø, kunne indisere en sammenheng. Jeg tilkalte derfor Miss Willis igjen den 31. august for å spørre om det forelå noen slik sammenheng, eller om noe annet amerikansk fly over eller på norsk område hadde gitt noen slags elektronisk assistanse til RB-47-flyet, eventuelt om slik assistanse hadde vært planlagt eller programmert som en del av RB-47-toktet. Disse spørsmålene var formulert etter inngående overveielser i Luftforsvarets Overkommando for å skulle kunne dekke alle eventualiteter.

Miss Willis reiste dagen etter, men den 3. september, altså fire dager senere, kom den amerikanske chargé d'affaires, Mr. Fisher Howe, opp og ga et negativt svar på begge spørsmål.

Vi undersøkte også om det skulle ha vært noen kontakt mellom Isfjord Radio og dette C-54-flyet som sirklet oppe i Barentshavet, og svaret der er igjen kategorisk benektende.

Etter alle disse undersøkelsene kan ikke vi skjønne at vi kan komme lenger med undersøkelse på norsk side, og at det skulle være nødvendig å forsøke å komme lenger. Vi skulle ha både negativ visshet – altså at vi har undersøkt i alle tjenesteledd på norsk side – om at intet har forekommet i retning av kontakt, og vi skulle ha positiv visshet, fordi vi har fått tilfredsstillende svar på direkte forespørsler til den eventuelt eneste ansvarlige oppdragsgiver, nemlig den amerikanske regjering. Alt dette går altså ut på at Norge ikke har hatt noen slik befatning med RB-47-toktet som Sovjet-Samveldet påsto i sin første note av 11. juli, og som det gjentok påstanden om i sin andre note av 10. august.

Etter dette er vi i Regjeringen kommet til at i betraktning av for det første tonen i note nr. 2, for det annet det faktum at den ikke inneholder en eneste ny faktisk anførsel, er det verdigste ikke å svare på den noten. Men jeg har til hensikt i løpet av den kommende uken å finne en anledning til overfor norsk presse å meddele dette og begrunne det. Jeg vil gjerne, før vi går videre, høre komiteens reaksjon på dette standpunkt.

Langhelle: Da vi på det siste møte i komiteen behandlet den norske svarnoten, var dette spørsmålet om Isfjord Radio ennå ikke avklaret. Det kunne være interessant å vite hva resultatet der ble.

Utenriksminister Lange: Resultatet ble i de tre omganger hvor vi har stilt klart og bestemt formulerte spørsmål til Isfjord Radio, at der ikke har vært noen kontakt av noen art med noen av de fly som fra amerikansk side opererte i Barentshavet den 1. juli. Opplysningene er gitt på grunnlag av en omhyggelig gjennomgåelse av loggbøker og alt tilgjengelig materiale der oppe.

Hegna: Er det da så å forstå at de opplysninger som ble gitt her av to av utenrikskomiteens medlemmer som var med på Svalbard-turen – Løbak og Reinsnes – beror på en fullstendig misforståelse?

Utenriksminister Lange: De beror på en misforståelse, idet opplysninger som er gitt om kontakt mellom Isfjord Radio og fly under den etterfølgende redningsaksjon, er blitt oppfattet som om det gjaldt kontakt med flyet før nedskytingen. Det er altså skjedd en sammenblanding.

Formannen: Får jeg stille et rent konkret spørsmål: Er dette sirkende C-54 som skal ha vært i Barentshavet, sett av den norske radar?

Statsråd Handal: Nei, ikke som innmeldt til oss. Jeg tror det har ligget for langt nord for vår radar. Hvis man husker det kart som jeg viste sist, så viste det vårt område for dekning.

Utenriksminister Lange: Det sies fra amerikansk side at det har sirklet i den nordøstlige delen av det område hvor RB-47-flyet skulle gjennomføre sin operasjon.

Wikborg: Jeg forsto det sånn at det fly av type C-54 som var på Bodø, fløy direkte til Prestwick. Kan man ikke av det tidsrommet som gikk fra det startet til det kom til Prestwick, avgjøre at det ikke kan ha vært i det østlige Barentshavet?

Utenriksminister Lange: Det gjelder to forskjellige fly. Det ene er det som har sirklet i det nord-østlige Barentshav, og altså har vært utenfor rekkevidden av vår radar.

Wikborg: Og det er altså etter dette helt utelukket at det fly C-54 som startet fra Bodø den 1. juli kan ha vært oppe i Barentshavet?

Utenriksminister Lange: Det er utelukket. De tidene vi har fått oppgitt, er helt normal flytid fra Bodø til Prestwick.

Statsråd Handal: Det er vel riktig å føye til at det flyet som var på Bodø, forlot Bodø på samme tidspunkt eller noen minutter etter det tidspunkt da vi regner med at flyet i Barentshavet er skutt ned, slik at det har ikke kunnet dra opp i Barentshavet – det er tross alt et stykke dit – og så vende tilbake til Prestwick. Det ville jo ikke hatt noen misjon der, dersom det hadde vært noen forbindelse eller kontakt med dette fly.

Formannen: Jeg ville gjerne si noen ord i denne sammenheng. Det er jo helt klart at vi er veldig glade for at Regjeringen har foretatt så gjennomgående undersøkelser som det her er gjort, og det er helt klart at det ikke kan tillegges norske myndigheter noe ansvar. Men på den annen side må man vel innrømme at vi er kommet i en noe eiendommelig situasjon. Man har et inntrykk av at det foretas ting som i all fall den norske regjering ikke varsles om, og man spør seg selv om den amerikanske regjering er varslet om det. Jeg er litt redd for det inntrykk som dette gjør både hjemme og ute. Ute vil man jo få et visst inntrykk av at, vel den norske regjering er altså helt uskyldig i dette, men man gjør her med vårt land akkurat det som man har lyst til, uten å varsle eller be om tillatelse eller noe. Det sies at U-2 hadde instruks om at det skulle lande i Norge. Og vi holdes utenfor. Det må jo skape et noe eiendommelig inntrykk i utlandet, og så vidt jeg har kunnet erfare, har det vel skapt en viss uro også her i landet.

Da vi hadde denne U-2-affæren, reiste jeg derfor det spørsmål om det ikke fra norsk side kunne foretas noe for å markere at vi vil ha slutt på denne trafikken, i alle tilfelle vil vi ha det slik at det skal varsles, det skal forelegges hvordan det er

blitt ordnet, slik at saken skal avgjøres av Regjeringen. Hva man skal foreta seg for å markere dette, kan jo bli gjenstand for nærmere drøftelse. En ting som man selvsagt kan gjøre, er å si at også et fly som nødlander, vil bli satt under arrest inntil det er klarlagt hva dets misjon er. Hva man skal gjøre, kan man som sagt diskutere, men at man gjør et eller annet for å markere at her vil vi se vår suverenitet respektert, det tror jeg er nokså nødvendig. Jeg er ikke så sikker på hvordan det vil utvikle seg, men jeg tror nok at vi risikerer en ny salve i anledning av U-2-episoden under De forente nasjoners generalforsamling, og så kommer RB-47-prosessen en gang i løpet av høsten eller vinteren, hvor saken kommer opp igjen. Jeg tror at vi da ville stå mye sterkere om Regjeringen her hadde gjort noe.

Man hører så overordentlig mye, og man vet ikke hvor mye av det som er sant, men man har jo også et visst inntrykk av at amerikanerne opptrer, eller i all fall har opptrådt, veldig egenmektig på Bodø flyplass, holdt norske offiserer og mannskaper fullstendig utenfor. Også på det område kunne det vel gjøres noe for å markere at Bodø er nå til tross for alt en *norsk* flyplass.

Utenriksminister Lange: Jeg vil bare gjerne få lov å minne om det som har vært gjort. Jeg protesterte med en gang overfor den amerikanske ambassadør hvor det gjaldt U-2-episoden, og fikk da den høytidelige forsikring fra den amerikanske regjering at slike tokter skulle for fremtiden ikke planlegges med noen form for berøring av norsk territorium – og under henvisning dessuten til president Eisenhowers erklæring om at disse flyvningene var innstilt. Jeg meddelte i Stortinget i forbindelse med den andre erklæringen jeg ga i denne saken, at Regjeringen hadde tatt beslutning om at fly som kunne tenkes å komme i nærheten av sovjetisk område, måtte klareres, ikke rutinemessig, men politisk.

Jeg vet ikke om forsvarsministeren har noe å føye til om ting som senere er foretatt, men disse tingene er i all fall foretatt og meddelt her i landet og internasjonalt. Dessuten har jeg i forbindelse med den forestående reisen til De forente nasjoner planlagt og forberedt et besøk i Washington, hvor jeg har bedt om samtale med den amerikanske utenriksminister og indisert at det er dette jeg vil snakke med ham om, og jeg har bedt om samtale med sjefen for Central Intelligence Agency, Mr. Allen Dulles, og sagt at det er dette jeg vil snakke med ham om.

Det var disse rent faktiske opplysninger jeg gjerne ville gi.

Statsråd Handal: Jeg kan i tillegg til det si at Regjeringen har gjennomgått de instruks for klarering som er nødvendige, og har konsentrert den ordinære klarering som ikke har med fly på dette område å gjøre, hos flykommando Syd, for at det skal være nær kontakt mellom den og Luftforsvarets Overkommando. Fly som eventuelt skulle ha andre misjoner, kan ikke gå ut fra Norge uten at det har vært behandlet av Regjeringen. Dette er det klar instruks om. Dessuten har general Motzfeldt fra meg fått beskjed om – og har sagt at det også vil bli gjort slik – at et fly som kommer inn uten å være klarert, vil bli holdt under arrest inntil det er oppklart hva dets misjon har vært.

Kjøs: Vi kan vel i denne saken ikke se ensidig på virkningene den ene vei, vi må vel også se litt på den virkning vår opptreden og våre handlinger har overfor våre egne allierte i forsvarsfellesskapet.

Når det gjelder U-2-episoden mener jeg at vi der har tatt et meget klart standpunkt. Det er protestert over den måte vi ble trukket inn i den episoden på, og vi har fått forsikringer om at noe slikt ikke skal gjenta seg. Jeg mener at der er det offisielt overfor all verden gjort klart at dette vil vi ikke ha mer av.

Når det så gjelder denne RB-47-episoden, skal vi vel ikke glemme at det er i hvert fall hittil ikke lagt frem noe bevis for at det er uriktig at dette flyet er skutt ned over internasjonalt farvann, og det synes jeg er en meget vesentlig ting i hele den episoden. Dessuten, når det ved så nøyaktige undersøkelser som det overhodet er mulig å foreta, er klarlagt at vi ikke på noen som helst måte er trukket inn i denne episoden, synes jeg det ikke kan være grunnlag for ytterligere å fastslå overfor verden at dette har vi ikke noe med. Jeg synes det er gjort temmelig tydelig nå. Jeg vil for mitt vedkommende si at når de russiske beskyldningene gjentas uten noen som helst anførsel av bevis, så er det den verdigste måte ikke ytterligere å gjenta overfor Sovjet at dette har vi ikke noe med. Men jeg synes det er nødvendig at det fra vår side blir gjort kjent at man har tatt dette standpunkt – at vi har gjort vår stilling klar, at vi overhodet ikke er berørt av dette, og at vi da ikke har noe mer å tilføye i denne saken. Så jeg er for så vidt helt enig i det syn som utenriksministeren der har gitt uttrykk for, og jeg mener at det er så god bakgrunn for hele den stillingtagen at det ikke skulle være grunn til ytterligere å gjøre ting som uvegerlig må bringe vår stilling innen hele NATO-fellesskapet i et noe mer – hva skal jeg si – tvilsomt lys. Ingen bør kunne rette noen mistanke mot oss om at vi ikke helt og fullt går inn for det vi har tatt på oss i det fellesskapet.

Utenriksminister Lange: Får jeg lov til bare å føye til en ting. Når jeg finner formen for å gjøre det kjent dette at vi ikke mener det er noen grunn til å svare, må det også gjøres klart at vi tilbakeviser en tilsnikelse som russerne gjør seg skyldig i i sin note nr. 2, hvor de sier at den norske regjering har erkjent sin faktiske delaktighet i U-2-toktet. Det har vi overhodet ikke erkjent, fordi vi ikke har noen faktisk delaktighet. Det er en ren tilsnikelse, som nok er nødvendig i den russiske notens økonomi for å danne innledningen til det påfølgende avsnitt om RB-47. Men siden det er en direkte tilsnikelse, bør det ikke stå uimotsagt; dog uten at det er nødvendig å sende noen note av den grunn, det kan gjøres på annen måte.

Formannen: Jeg må si at jeg hørte med glede at utenriksministeren vil ta disse spørsmål opp i Washington, og hvis der kommer noe kommuniqué fra møtet mellom Herter og utenriksminister Lange, vil det kanskje vær en god foranledning for amerikanerne til å gjenta hva de sa etter U-2-toktet.

Jeg vil ellers ikke gå så meget inn på det, men jeg kan ikke se at det skulle være noe brudd på NATO-fellesskapet at vi sier at vi ikke ønsker at en av våre allierte, og vår mektigste allierte, opptrer bak vår rygg. Jeg vil gjøre oppmerksom på at etter RB-47-episoden, ba den britiske regjering øyeblikkelig om forhandlinger

med det krav at de til enhver tid ville være underrettet om hva amerikanske fly som var basert i Storbritannia foretar. Så det at vi her sier at vi til tross for alt er en suveren nasjon og det får amerikanske militære også ta hensyn til, det kan jeg ikke forstå skulle være noe brudd på solidariteten eller noe i den genre.

Kjøs: Jeg mener at vi har sagt dette så tydelig at det ikke skulle være nødvendig å gjenta det ytterligere. Det er gjort helt klart i forbindelse med U-2-episoden, og denne siste som vi jo overhodet ikke på noen måte er trukket inn i, kan jo ikke gi foranledning til nye erklæringer. At vi er en suveren stat og vi hevder vår suverenitet, er det vel ingen som overhodet vil trekke i tvil, så det synes jeg ikke det er nødvendig å trekke inn i det hele tatt.

Utenriksminister Lange: Etter den britiske henvendelse til den amerikanske regjering i forbindelse med RB-47-episoden overveiet vi om det skulle være noen grunn for oss til å gjøre noe lignende, men all den stund det var brakt klinkende klart på det rene at ikke i noen form hadde norsk myndighet vært blandet inn i det toktet, hadde vi intet grunnlag for i den sammenheng å ta opp noe som helst med den amerikanske regjering. Og det jeg akter å ta opp under mine samtaler i Washington er rent generelt den politikk som føres på dette område, og forklare virkningene av en slik ting som U-2-episoden i norsk opinion.

Borten: Jeg forsto det slik at det nå skal bli en ordning, slik at alle fly som deltar i rekognoseringer i internasjonalt farvann skal klareres hvis de går ut fra Norge?

Utenriksminister Lange: Ja, hvis de går ut fra Norge på misjoner som kan tenkes i noen form å komme i nærheten av sovjetisk territorium.

Borten: Da kan det ha sin interesse å vite hvordan Regjeringen vil opptre – hvilken nytte en mener at slike rekognoseringer har og hvilken stilling Regjeringen akter å ta om den får en slik forespørsel.

Utenriksminister Lange: Jeg vil foretrekke ikke å svare generelt på et hypotetisk spørsmål. Der vil Regjeringen ta sitt standpunkt konkret i hvert enkelt tilfelle.

Hegna: Jeg har ikke noe å bemerke til det som det er redegjort for her når det gjelder de undersøkelser av rent konkret art som er foretatt i forbindelse med de to episodene eller de opplysninger som ble gitt i utenrikskomiteens møte sist, da særlig av hr. Løbak og hr. Reinsnes. Etter det som er sagt her av utenriksministeren, synes jeg de ting er helt klarlagt. Men det problem som vi egentlig har å håndtere, det er jo spørsmålet om hvordan vi kan bringe ut av verden den – hva skal man kalle det? – den usikkerhet som foreligger i norsk opinion med hensyn til disse ting. Det er ganske klart at det er ingen enkel sak. Man kan si at man har gjort det man har

kunnet når man har slått tingene fast rent konkret slik som man har gjort, og kanskje er det ikke noe annet å gjøre heller. Men at man er oppmerksom på det forhold under den videre håndtering av disse ting, det tror jeg er meget viktig.

Jeg var i Bodø like etter U-2-affæren. Jeg var sammen med en russisk delegasjon etter Stortingets oppdrag. Da fikk jeg jo høre av folk på plassen at for dem kom det ikke noe overraskende dette her at der fra Bodø flyplass foregikk noe i forbindelse med innflyvning over Russland. Jeg har vært fullt klar over at meget av det kunne være rene rykter eller folkesnakk, men jeg vil uttrykkelig gjøre oppmerksom på at de jeg snakket med ikke var folk som man kunne anta ville fremsette dette ut fra sovjetrussiske eller kommunistiske sympatier. Men det det ble snakket om var at man var fullt klar over at det kom slike amerikanske fly, og det ble nevnt et spesielt eksempel – det var sannsynligvis et rent rykte – at til og med kommandanten der var blitt nektet av amerikansk vakt å gå til en hangar hvor det sto et amerikansk fly. Det ble sagt. Jeg har ikke fortalt det overhodet noe sted, og jeg vil heller ikke fortelle det utenfor denne forsamling. Jeg vil ikke tillegge det noen som helst vekt, men jeg nevner det som eksempel på noe av den utrygghet som foreligger i forbindelse med disse ting. Kanskje vi ikke kan få ryddet bort denne utryggheten i denne omgang, men jeg tror det er av viktighet at man kan få den vekk, og kanskje kan noen av de ting som er nevnt her av utenriksministeren og muligens også av forsvarsministeren, bidra til en utvikling i den retning.

Statsråd Handal: Med den geografiske beliggenhet vårt land har, opp mot et område som i dag er av vesentlig betydning fra den sikkerhetsmessige siden og som på russisk side er sterkt utbygget, er det ikke til å unngå at også vårt land er kommet i søkelyset. Det er heller ikke til å unngå at det fra amerikansk og britisk side vises interesse for dette russiske område. Det er et rakettområde, polarstrøkene er blitt det mer og mer. Det er også fra norsk side av utenriksministeren i Stortinget sagt at vi tidligere enkelte ganger har gitt tillatelse til at flyvninger har funnet sted opp mot Barentshavet på såkalte elektronsøk. De er klarert av Regjeringen, og vi har ikke hatt grunnlag for å tro at disse flyene ikke har fulgt den rute som har vært oppgitt. Det er da naturlig at folk i Bodø har sett fly komme på flyplassen, og at de i forbindelse med disse to tilfelle som har oppstått, mener at der har foregått noe som ikke engang den norske regjering på denne måte skulle være kjent med. Men området nordpå er i seg selv et ytterst viktig område sett ut fra den sikkerhetsmessige side.

Den norske regjering har gjort det klart at flyvning fra norsk område som har til hensikt å gå inn på sovjetisk område, ikke kan finne sted. Vi har også pekt på, som gjentatt i dag, at vi har lukket Bodø flyplass for flyvninger som ikke er klarert av Regjeringen, og vi har truffet de tiltak som kan gjøres. Det flyr jo russiske fly også andre steder, og man må regne med at de to supermaktene, Sovjet og USA, følger hverandre nøye. De er interessert i å vite mest mulig om hverandres våpenutstyr, og spesielt i de områder hvor de har kjennskap til at slikt er plassert.

Her kommer man inn på et politisk spørsmål – om den politikk som føres fra USA's side er riktig, og det er de spørsmål utenriksministeren vil drøfte med Herter

når han kommer til Washington, hvilken hensikt og hvilken betydning disse flytokter har.

Men man må også se på dette spørsmålet den andre veien når man tenker sikkerhetsmessig. Der sendes ikke noen noter fra USA om den russiske flyvning som finner sted, og vi har heldigvis heller ikke hatt noen særlig grunn til å sende noter. Jeg har sagt tidligere her i utenrikskomiteen at vi i de siste par årene ikke kan peke på at russiske fly har vært innenfor norsk territorium. Men russiske fly kan fra russisk side dekke svært meget av norsk territorium. Nå er ikke våre forsvarsforanstaltninger der oppe i nord av en slik art at de kan interessere russerne så svært meget, men selv å fly i nærheten av norsk grense, kan på russisk side naturligvis bety svært meget. Så vi er nødt til i disse spørsmål å se på den sikkerhetsmessige vurdering hos de forskjellige som er interessert i den saken. Jeg tror vi har gjort så meget som vi kan, jeg hadde nær sagt, på det forsvarsmessige område for å sikre at vi skal være kjent med det som skjer og at våre flyplasser skal være under full kontroll fra vår side.

Det annet spørsmål, det politiske, om man bør fortsette med flyvninger her og i Pakistan og i Tyrkia og fra Japan, det må man vurdere på den politiske side, og jeg er ikke i tvil om at utenriksministeren ved sitt møte både med Herter og ganske sikkert også med Lord Home, vil drøfte de spørsmål.

Formannen: Hvis ingen flere forlanger ordet, kan vi kanskje gå videre.

Utenriksminister Lange: Dette har ikke direkte sammenheng med selve RB-47-affæren, men under Krusjtsjovs besøk i Helsingfors kom han jo med uttalelser som kunne tyde på at hele Nordens forhold til Sovjet-Samveldet hadde vært berørt også på annen måte enn i på forhånd uannonserte taler, og i den sammenheng har statsministeren bedt meg referere her i utenrikskomiteen et brev som han har fått fra president Kekkonen i forbindelse med Krusjtsjovs besøk. Jeg skal lese det opp, det er ganske kort. Det er datert Helsingfors 8. september, og det er sendt som et personlig brev:

«I samband med statsminister Chrustsjovs besök i Helsingfors har i vissa utländska tidningar framförts påståenden, enligt vilka Finland som motprestation för att ett avtalsförhållande till EFTA skall komma till stånd skulle ha nödgats förbinda sig att stödja ett krav på att Norge och Danmark borde utträda ur västalliansen. För att undvika alla missförstånd ville jag för Eder, Herr Statsminister, försäkra att det givetvis inte har varit tal om något sådant. Statsminister Chrustsjov har icke med ett ord ens antytt, att han skulle ha för avsikt att lägga fram ett dylikt krav för Norge och Danmark, för att inte tala om att han skulle ha krävt eller anhållit om Finlands stöd därför.

Angående det tal som statsminister Chrustsjov höll på min födelsedag vid medborgarfesten i Finska Nationalteatern, ber jag att få nämna att Finlands regering lika litet som festarrangörerna på förhand hade någon kännedom om talets innehåll. Uttalandena om Norge och Danmark gick

givetvis icke ihop med festens syfte, och sålunda förstår jag den förstämning som dessa på finsk botten gjorda uttalanden har vållit i Edert land.

Vad beträffar kommunikéns omnämnande av strävan att hålla Nordeuropa utanför det internationella spänningsfältet, så motsvarar denna passus den åsikt, som jag ofta har uttalat även tidligare och som Ni väl känner.

Jag har velat skriva till Eder, Herr Statsminister, med hänsyn till de goda personliga förbindelser som råder mellan oss.»

Formannen: Takk. Vi går da videre.

Utenriksminister Lange: Den situasjon som volder størst bekymring i øyeblikket, fordi den innebærer så mange farlige muligheter, er jo situasjonen i Kongo. Jeg går ut fra at det ikke skulle være nødvendig å bruke meget tid på å redegjøre for den faktiske utvikling i Kongo, den skifter jo med kaleidoskopisk hastighet, og det er vanskelig uten å bruke meget lang tid å rekapitulere det som er skjedd. Men man kan vel i hvert fall si så meget som at den indre situasjon fortsatt er høyst uklar og skiftende, og at selv ikke observatører på stedet – og det er jo blitt en del av dem etter hvert i forbindelse med FN's aksjon der nede – tør ha noen sikker mening om hvem, hvis overhodet noen, som har makten i øyeblikket.

Så lenge belgierne styrte landet, styrte de det helt igjennom sin egen administrasjon. Deres perspektiv for opplæring av et personell av landets egne innbyggere, var et 30 års perspektiv, og de var i oppbyggingen av det nødvendige undervisningsapparat ikke kommet over realskolestadiet stort sett. Derfor kan man jo si at det var halsløs gjerning å slippe området fra seg slik som belgierne gjorde, men overfor den bølge av nasjonal selvhevdelse og frigjørelse som gikk over Afrika, er det ikke lett å bebreide belgierne at de fant det klokest å fremskynde avviklingen av kolonistytet, selv om de måtte være klar over at befolkningen ikke var tilstrekkelig forberedt til å stå på egne ben. Til dette kommer at Belgisk Kongo jo ikke er noen nasjonal enhet. Det er et område skåret ut av Afrika-kartet etter forhandlinger mellom europeiske makter, men det er ingen nasjon. Ved valgene som fant sted før selvstendigheten ble proklamert, var det 113 forskjellige partier som tok del, de fleste av dem var stammer. Lumumbas parti var det eneste som hadde en viss nasjonal basis, men hverken dette eller noe annet parti fikk flertall i nasjonalforsamlingen, og selv om de etter vanskelige forhandlinger til slutt samlet seg om Lumumba som statsminister, bygget hans regjering på et mildest talt svakt parlamentarisk grunnlag, og straks etter feiringen og gledesrusen i forbindelse med frigjøringen, brøt alle svakhetene i den nye staten frem. Vi fikk utslag i et lenge oppladet hat mot alle hvite, og vi fikk rivaliseringen mellom de forskjellige stammelederne. Dessuten førte de overgrep som fant sted overfor den hvite befolkning til en panikkartet flukt av belgiere, slik at man fikk en situasjon hvor det ikke fantes kompetente folk til å vareta samfunnsmaskineriet, så det gikk i stå. Og det som vel er den faktiske situasjon i Kongo i dag, er at det er falt fra hverandre i en rekke områder hvor både handelsforbindelser og andre slags kommunikasjoner

langt på vei er gått i stå, at FN med sine styrker der nede har kunnet etablere seg på noen knutepunkter, men absolutt ikke pretenderer å beherske sikkerhetsmessig eller på noen annen måte de store områdene mellom disse knutepunkter, og – det alvorligste – at det tilløp til et eget maktapparat for den nye staten, den «force publique» som belgierne hadde lært opp og som de stolte på ville holde sammen og ville være en disiplinert faktor, falt fra hverandre etter ganske kort tid. Med de skiftninger som nå foregår, ser det ut som om det som er avgjørende for hvem som til enhver tid, nesten i enhver time, mener seg å ha makten, det er hvorhen stemningen blant de ca. 4 000 mann av kongolesiske tropper som befinner seg i og umiddelbart omkring Leopoldville, svinger.

Til disse mer generelle oppløsningsfaktorene kommer så den spesielle motsetningen mellom sentralregjeringen – enten den er ledet av Lumumba eller Kasavubu, eller som nå av den 30-årige oberst Mobutu – motsetningen mellom myndighetene i Leopoldville og myndighetene i Katanga og i all fall i deler av Kasai-provinsen, altså de to områdene i Kongo som økonomisk er kommet ut over landsbystadiet, som har en viss grubedrift, en viss industriell virksomhet og noenlunde utbygget kommunikasjonsnett, og som er absolutt livsviktige som del av en kongolesisk stat, enten den skal være en sentralstat eller en forbundsstat, helt livsviktige hvis den overhodet skal kunne opprettholde sine egen statseksistens.

Det er vel ikke å si for meget at om ikke den belgiske regjering, så i hvert fall belgiske interesser, har forsøkt på en måte som vanskelig kan forsvares ut fra alminnelige folkerettslige prinsipper, å bevare og konsolidere sin innflytelse, i all fall i Katanga og delvis i Kasai. På den andre siden er det vel heller ikke å si for meget, at Sovjet-Samveldet og enkelte av de andre østblokklandene, Tsjekkoslovakia i første rekke, under dekke av humanitær hjelp har foretatt allerede en ganske omfattende infiltrasjon. Det som derfor fra først av har vært, og fortsatt er, den primære oppgaven for De forente nasjoner, er å forsøke, mens det ennå er tid, å hindre at dette kaotiske området, Kongo, skal bli en slagmark i den kalde krigen, og hindre at en maktgruppe, som opptrer hensynsløst og uten videre respekt for FN's myndighet, virkelig får satt seg fast i hjertet av Afrika. Det er nå det politiske hovedsiktet for FN's aksjon.

Ved siden av det, er det jo sider av den som skjer i rent selvforsvar fra verden utenfor, det er den helsemessige epidemibekjempende side, og det er rent humanitære hensyn, som beskyttelse av de hvite mot dette voldsomt oppblussende rasehat, og det å skaffe til veie det aller nødvendigste for å hindre at det blir hungersnød i stor stil i store deler av landet.

Under den aksjon som FN har gjennomført, har generalsekretær Hammarskjöld – som jo tok initiativet, og som dermed i virkeligheten fortsatte den nyskapende linje som han har vært tvunget inn på i de senere årene, med et direkte initiativ og selvstendig ansvar for FN som organisasjon – hele tiden hevdet at FN ikke kan blande seg inn i eller ta stilling til indre forhold og problemer i Kongo. Og de resolusjoner som er vedtatt i Sikkerhetsrådet, inneholder også alle sammen denne begrensning. Tydeligst er den kanskje uttrykt i rådets resolusjon av 9. august, hvor Sikkerhetsrådet «bekrefter at FN's styrker i Kongo ikke vil være part i eller på annen

måte blande seg inn i eller bli brukt til å øve innflytelse på noen indre konstitusjonell eller annen konflikt.» Det er denne begrensing i det mandatet Sikkerhetsrådet har gitt, og som han har bedt om, som gjør det umulig for generalsekretæren å ta stilling i de interne konflikter i Kongo. Men på den annen side har generalsekretæren, også med hjemmel i Sikkerhetsrådets resolusjoner, hevdet at belgierne måtte ut av Katanga-provinsen mens FN-troppene rykket inn og overtok ansvaret for å opprettholde ro og orden der. På samme måte har FN-administrasjonen i Kongo og generalsekretæren unnlatt å ta stilling i dragkampen mellom Lumumba, Kasavubu, Ileo, og nå sist Mobutu.

Nå har det vært hevdet, og det ble hevdet meget kraftig fra sovjetisk side – og det er i denne sammenheng fra sovjetisk side brukt grovere skyts mot den nåværende generalsekretær enn det ble brukt selv mot den tidligere generalsekretær i forbindelse med Korea-krisen – at FN ved å overta flyplassene i landet, og særlig radiostasjonen i Leopoldville, har gått over grensen for sitt myndighetsområde. Det er på det rene at dette skritt ble tatt av FN-myndighetene på stedet, og uten kontakt med hovedkvarteret, og det spekuleres på om det ville ha vært håndtert på denne måte hvis generalsekretæren hadde vært til stede. Men generalsekretæren har i sin rapport nr. 4 til Sikkerhetsrådet pekt på at denne overtakelse av flyplassene og radiostasjonen var en logisk konsekvens av det mandat styrkene hadde til å opprettholde ro og orden, og en opprettholdelse av ro og orden er en nødvendig forutsetning for gjennomføringen av FN's sivile oppgaver. Nå forteller radiomeldingene imorges kl. 8 at Sikkerhetsrådet har avsluttet sin behandling av generalsekretærens fjerde rapport, og resultatet er, som komiteens medlemmer sikkert vil kjenne til, at det ikke ble gjort noe vedtak. Tunis og Ceylon hadde arbeidet seg sammen til et felles forslag som ville ha gitt generalsekretæren de fullmakter som han mente var uomgjengelig nødvendige. Det strandet på sovjetisk veto. Den amerikanske delegasjon, som også hadde sitt forslag, som heller ikke førte fram, har nå forlangt at Hovedforsamlingen skal tre sammen til en ekstraordinær sesjon på 24 timers varsel for å kunne ta stilling, og det kommer den norske delegasjon når den blir spurt, til å erklære seg enig i, idet det nemlig er uomgjengelig nødvendig for generalsekretæren, for at FN's aksjon i det hele tatt skal kunne fortsette, å få i hvert fall finansielle muligheter for å fortsette. Her er det svære beløp som skal ut, både til den rent sikkerhetsmessige operasjon og til de humanitære oppgavene. Men dessuten må generalsekretæren, etter de angrep som er rettet mot hans forståelse av det mandat han har i Sikkerhetsrådets resolusjoner, ha klargjort hva hans mandat er, og når det ikke er mulig å få det til i Sikkerhetsrådet, må det gjøres ved 2/3 flertall i Generalforsamlingen. – Jeg får nå i dette øyeblikk et presseklipp om at det blir bekreftet at Hovedforsamlingen skal møte kl. 20 lokal tid, i kveld.

Generalsekretæren har i forbindelse med den krise som nå er oppstått i De forente nasjoner, privat sagt at han for sin tid vil ta et standpunkt ut fra den vurdering at det er bedre at FN går under på et verdig standpunkt enn at organisasjonen langsomt svinner hen gjennom suksessive kompromisser som allikevel ikke fører fram. Det kommer da til å bli problemstillingen på denne

ekstraordinære generalforsamling og på den etterfølgende, ordinære generalforsamling.

Hva som vil skje, og hvor langt Sovjet-Samveldet under disse forhold vil drive sitt spill i Kongo, er det ikke mulig å ha noen sikker mening om. Det vil etter all sannsynlighet først og fremst avhenge av om det lykkes de afrikanske stater, som hittil har støttet og skapt grunnlaget gjennom sin støtte for generalsekretærens og for FN's aksjon, å bevare samholdet seg imellom. Hvis situasjonen fortsatt blir den at det bare er noen ganske få av de afrikanske stater som erklærer seg enig med Sovjet-Samveldet i dets tolkning av situasjonen og i dets aktive intervensjon utenom FN – hvis denne minoritet fortsatt kan holdes begrenset til 2 eller 3 afrikanske stater – kan det være håp om at russerne i tide, og før det er skjedd ubotelig skade for hele FN, trekker seg tilbake. Sprekker dette samholdet, og utvides kretsen av de afrikanske stater som svinger over til den sovjetiske oppfatning, står vi overfor den vel alvorligste krise i hele FN's historie hittil, med helt uoverskuelige konsekvenser for en litt fjernere fremtid.

Hegna: Foreligger det noe forsøk på noen slags kartlegging av voteringsholdningen hos de forskjellige nasjoner som nå vil være engasjert, både på den ekstraordinære generalforsamling og på den senere ordinære generalforsamling, av hvordan de forskjellige kombinasjoner kan stille seg, i forhold til vanlig simpelt flertall og i forhold til 2/3 flertall?

Utenriksminister Lange: Vi har ennå ikke tilstrekkelig grunnlag til å foreta noen slik kartlegging.

Formannen: Jeg vil gjerne tilføye at jeg tror at en ganske vesentlig forutsetning for at de afrikanske stater skal innta den holdning man ønsker, er at belgiernes innflytelse forsvinner, for så lenge belgierne opererer slik som de nå gjør i Katanga, virker det ikke bare i Kongo, men over hele Afrika, som et forsøk på å bevare det gamle styret. Jeg tror man må forsøke å overtale belgierne til å forstå at nå må de virkelig trekke seg ut.

Utenriksminister Lange: Det har vært gjort helt klinkende klart fra generalsekretærens side. Han har vært meget skarp i sin påtale av de forsinkelser som har forekommet, og de omgørelser som har forekommet fra belgisk side av de forpliktelser som de i og for seg har påtatt seg overfor De forente nasjoner. Han var like klar og like skarp i sin påtale av den måte hvorpå Sovjet-Samveldet og enkelte andre stater går utenom FN-aksjonen og fullstendig setter til side appellen om å avholde seg fra bilateral intervensjon.

Hegna: Det var bare et spørsmål. Foreligger det fra vår delegasjon ved FN noen slags generell vurdering av hvorledes situasjonen vil komme til å utvikle seg på den forestående Hovedforsamling, med den merkelige bakgrunn som den unektelig har?

Utenriksminister Lange: Nei, noen generell vurdering har ikke delegasjonen forsøkt seg på. Man er der borte uhyre usikker på hva som egentlig er hensikten fra Krusjtsjovs side med denne reisen og med denne appellen om fremmøte av statsledere fra alle kanter av verden. Den alminnelige gjetning er vel at han i det vesentlige er kommet dit for å bevege seg på propagandaplanet, og for å forsøke å vinne tilslutning, eller i hvert fall vinne sympati, først og fremst hos de mange nye medlemsland i Afrika og også hos en del av de latinamerikanske og asiatiske land. Men om han ut over det har noen reell forhandlings- eller kontakthensikt, er det ingen som vil innlate seg på å ha noen bestemt mening om av de delegasjoner som vi pleier å ha kontakt med og rådføre oss med. Det hersker nokså alminnelig usikkerhet på alle hold om det.

Formannen: Da kan vi kanskje gå videre.

Utenriksminister Lange: Det tredje problemkompleks som jeg gjerne ville komme litt inn på, er de innledende skritt som er forekommet fra øst-tysk side i de senere ukene, og som kan være en indikasjon på at vi må regne med at hele utviklingen omkring Berlin kan ta en kritisk vending.

Denne siste fasen begynte med at det øst-tyske innenriksdepartement den 30. august kunngjorde en forordning som bestemte at alle vest-tyskere ble nektet adgang til Øst-Berlin i tiden 31. august – 4. september. Det var unntak fra denne forordning for innbyggere i Vest-Berlin og for utlendinger. Alle vest-tyske borgere ble så avvist ved sektorgrensen til Øst-Berlin i dette tidsrom. Samtidig bebudet de øst-tyske myndigheter – den såkalte «regjering» – tiltak mot at trafikkforbindelsene over øst-tysk område mellom Vest-Tyskland og Vest-Berlin ble, som det het, misbrukt til organisering av militaristiske og revansjistiske hetstilstelninger. Bakgrunnen for dette er at det i disse dager ble holdt to møter i Vest-Berlin, av hjemvendte krigsfanger, «Heimkehrer», og av slektninger av savnede fra siste krig, og tyskere fordrevet fra de tapte områder, den såkalte «Tag der Heimat». Etter at disse kongresser var avviklet, den 4. september, ble de nye kontrolltiltakene innstillet. Men så kom den 8. september den nye forordningen fra det øst-tyske, såkalte «indreministerium», hvorefter vest-tyske borgere ikke får adgang til Øst-Berlin uten etter å ha innhentet de øst-tyske myndigheters tillatelse.

Dette er et klart brudd på firemaktsavtalen av 20. juni 1949, den som endelig avsluttet den første Berlin-blokaden, og de tre vestlige kommandantene i Berlin har på vanlig måte protestert til den sovjetiske kommandant, under henvisning til firemaktsavtalen av 20. juni 1949. Denne protest ble avvist av den sovjetiske kommandant. Den 13. september kom det en erklæring der det bl.a. heter at Øst-Tyskland er en suveren stat, og at denne suverenitet også gjelder tyskeres bevegelsesfrihet på øst-tysk område. Samtidig overleverte De forente stater, Frankrike og Storbritannia den 12. en note i Moskva i anledning av de nye reiserestriksjoner. De tre vestmaktene fremholdt der bl.a. at de hverken har godtatt eller godtar den tese at øst-sektoren i Berlin er en del av Øst-Tyskland eller at byen

ligger på øst-tysk område. Vestmaktene påberopte seg i den forbindelse firemaktsavtalene av 4. mai og av 20. juni 1949.

Dessuten er det meddelt i pressen at det er blitt lagt vanskeligheter i veien for kanaltrafikken mellom Vest-Tyskland og Vest-Berlin, at vannstanden langs den vanlige rute har vært for lav for enkelte fartøyer, og at de ikke har fått lov til å ta veien om dypere kanaler som tidligere har vært brukt ved lignende anledninger. Det er altså et symptom på øst-tysk vrangvilje, men har neppe sammenheng med noe generelt lokalt tiltak.

Disse nålestikkene har ført til at det fra de vestallierte kontrollmakter i Berlin er kommet henstilling til samtlige allierte land om å respektere de mottrekk som er besluttet fra vestmakt-kontrollmyndighetenes side, nærmere bestemt at de har besluttet ikke å utstede de såkalte «midlertidige reisedokumenter», som før har vært grunnlaget for reiser mellom Vest-Berlin og Øst-Tyskland, og for reiser av øst-tyskere i de land som ikke har diplomatisk forbindelse med Øst-Tyskland, altså f.eks. Norge – og respektere at de ikke blir gitt til visse kategorier av folk, og avvise folk som kommer uten disse dokumenter. Vi har i denne stund fått beskjed om at 11 øst-tyskere, som ikke er utstyrt med noen slike reisedokumenter, vil gå ombord i et fly som går fra Berlin kl. 12.30, og akter å komme til Norge og ta risikoen ved å komme uten disse dokumentene. Vi må da etter min mening – selv om det ikke er noen grunn for oss til å være begeistret hverken over Vest-Tysklands holdning i SAS-forhandlingene eller over Vest-Tysklands holdning i andre handelspolitiske forbindelser – følge oppfordringen der fra de vest-allierte, vise vår solidaritet i Berlin-spørsmålet og avvise disse 11 når de om noen timer kommer til Fornebu. Dette spørsmål har ikke vært forelagt i Regjeringen, så det jeg her sier, er min personlige vurdering. Jeg får spørsmålet på bordet her nå i dette øyeblikk. – Jeg kan føye til at foranledningen til at de kommer, er en øst-tysk utstilling av tekstilvarer, som selv handelspolitisk ikke har noen særlig interesse for oss.

Hegna: Det må da vel senere bli en slik ordning at man kan komme fra Øst-Tyskland f.eks. til Norge og fra Norge til Øst-Tyskland uten formidling av den slags papirer som nå utstedes av kontrollmyndighetene. At man der skulle begynne å utvide de restriksjoner som foreligger mellom forskjellige deler av Tyskland internasjonalt, forekommer meg som en varig ordning å være helt uholdbar. Forholdet vil være at disse som kommer akkurat nå, ikke vil ha noen papirer og det er ikke etablert noen ny ordning, så for så vidt skulle det være greit, men så vidt jeg forstår må man forsøke å finne en ny ordning.

Utenriksminister Lange: Jeg kan bare opplyse at hele spørsmålet om hvilken linje som skal følges og hvilke mottrekk som kan være formålstjenlige mot det press som bygges opp trinnvis fra øst-tysk side i Berlin, er under behandling i NATO's faste råd, og at den nåværende fase vil bli behandlet i rådet i en av de første dagene i kommende uke. Jeg tror nok at det er ganske stor enighet om at her skal man ikke gå lenger enn det er absolutt nødvendig for å markere at vi står på

gjeldende avtaler og at det ikke skal være andre mottrekk enn de mottrekk som er nødvendige for å markere og gjøre effektivt det standpunkt.

Røiseland: Enten det er hyggeleg eller ikkje hyggeleg synest eg at konsekvensane i dag må vere at vi avviser desse som kjem, for i ein så alvorleg situasjon som vi no er oppe i, må vi vere solidariske med våre allierte i Berlin-spørsmålet. Dersom vi tek imot desse, er det klårt at det opnar for propaganda med ein einaste gong. Dei vil kunne seie at no har eitt av NATO-landa tydeleg synt at det ikkje er samd i det som no går føre seg, i det steget som vest-tyskarane har tatt, og då vil Sovjet-Samveldet og Aust-Tyskland kunne seie: sjå kor urimelege dei er: Når dei ikkje eingong kan få sine allierte til å henge på, er det klårt at dei er urimelege. Eg synest ikkje det kan vere snakk om at vi kan gjere noko anna i dag enn å avvise dei som kjem, og så får vi kvar tid syte for seg.

Utenriksminister Lange: Jeg kan føye til den opplysning at det er ingen på offisielt hold her i Norge som har hatt noe kjennskap til denne utstillingen på forhånd. Det ser ut til at dette private kompensasjonsselskapet som driver kompensasjonsforretninger med Øst-Tyskland, har hatt noe kjennskap til det, men de har ikke funnet det nødvendig å underrette myndighetene i det hele tatt.

Jeg kan ikke skjønne annet enn at det må være helt klart at de må avvises her.

Formannen: Vi kan vel da betrakte oss som ferdige med denne saken. Jeg går da ut fra at komiteen er enig i det som utenriksministeren har sagt med hensyn til vår linje i dette spørsmålet om de 11 øst-tyskerne.

Utenriksminister Lange: Jeg vil så gjerne komme inn på et annet spørsmål som også berører Tyskland, og som berører den kommende Generalforsamling, og for så vidt danner broen over til det jeg vil si som enkelte punkter i Generalforsamlingens dagsorden. Det gjelder et spørsmål som er reist i NATO av Vest-Tyskland, fordi de venter at Krusjtsjov under sin opptreden i Generalforsamlingen kommer til å komme med voldsomme angrep mot Vest-Tyskland. Vest-Tyskland er ikke medlem av De forente nasjoner, og har altså ikke anledning til selv å svare på noen av disse beskyldningene. Det er da i NATO's råd fra tysk side fremlagt et utkast til en felles erklæring fra Vest-Tysklands allierte, som den vest-tyske regjering ønsket skulle avgis som en felles erklæring og på vegne av samtlige Vest-Tysklands allierte.

Det faktiske innhold av erklæringen kan jeg ikke se at vi skulle ha noen som helst innvending mot. Det er i fem punkter bare en konstatering av kjensgjerningene med hensyn til de offisielle erklæringer og forpliktelser som Tyskland har avgitt, for det ene i spørsmålet om ingen endring av Tysklands grenser med andre enn fredelige midler, og for det annet om avkall på produksjon av kjernefysiske våpen, kjemiske våpen og bakteriologiske våpen. Det er bare en konstatering av at disse erklæringene er avgitt og står ved lag.

Men i NATO's råd var der både fra britisk, og fra de to nordiske lands og fra kanadisk side betenkeligheter og innvendinger mot at dette skulle avgis som en felles erklæring in optima forma. Innvendingen er der den som vi stadig har hevdet, at det vil skade og ikke gagne noen reelle interesser om NATO-landene opptrer som blokk i De forente nasjoner. Det tror jeg at Vest-Tysklands regjering aksepterer, men de kommer ganske sikkert til å forsøke å få til at minst én av de allierte under sin intervensjon i generaldebatten tilbakeviser disse russiske beskyldningene. Jeg var i går og åpnet en vest-tysk kunstindustriutstilling, og da bad den vest-tyske ambassadør om å få tid for en samtale i midten av kommende uke. Jeg er forberedt på at det er en henstilling som han da vil komme med, om at vi for vår del skal flette det inn. Det har til og med i NATO's råd vært reist spørsmål om ikke jeg, fordi jeg er fungerende ærespresident i NATO's råd, burde være den som avga erklæringen. Til det er å si rent formelt at min periode som ærespresident utløper den 18. september og at jeg ikke kommer til New York før den 26. Men bortsett fra det tror jeg for min del at vi ikke uten videre skal avvise den tanke å være med på å tilbakevise disse beskyldningene. Jeg tenker ikke minst på hensynet innad til den norske opinion. Men noe mer tror jeg ikke at jeg på dette stadium kan si om det. Jeg ville bare at det ikke skulle komme som noen overraskelse for denne komite hvis et slikt avsnitt skulle bli innarbeidet.

Dermed er jeg over på instruksen til delegasjonen. Det første punktet der er om hvordan vi skal stille oss til innlegg i generaldebatten. Jeg har en fornemmelse av at enten vi vil eller ikke, så *må* vi, idet det vel er overveiende sannsynlig at Krusjtsjov kommer til å avlegge oss en visitt som gjør det nødvendig å svare. Det kan ellers jo være meget som taler for å vise stor selvbeherskelse med hensyn til å ta ordet i en generaldebat som nå kommer til å omfatte noen og nitti talere, men jeg er temmelig sikker på at vi ikke kommer utenom det denne gang.

Ellers vil jeg bare nevne noen av hovedpunktene, jeg går ut fra at komiteens medlemmer, på samme måte som jeg gjerne vil ha en liten pause før vi går på fiskerigrensespørsmålet i fellesmøtet nede i lagtingssalen.

Det har vært en del diskusjon frem og tilbake om presidentvalget. Som det vil være kjent fra kommunikeet fra det nordiske utenriksministtermøtet, har den islandske FN-ambassadør Thor Thors vært kandidat, og har vært vår «favorite son», som rimelig kan være. Nå er det kommet telefonisk beskjed om at han er i ferd med å gi opp, fordi han skjønner at han ikke får tilstrekkelig støtte. Slik som situasjonen nå er, er det da to kandidater igjen. Den ene er den irske FN-ambassadør Frederick Boland som er lansert og støttet av Amerikas forente stater og har fått de aller fleste vestlige lands tilslutning. Den annen er den tsjekkosllovakiske ambassadør – er det vel – ved FN og viseutenriksminister Nosek.

På et tidligere stadium, før vi visste om Thors overhodet ville lansere sitt kandidatur, og arbeide for det, var jeg for min del sterkt inne på at det i og for seg var mye som talte for at østblokken etter 15 år for første gang fikk presidenten i generalforsamlingen. Men det var før Paris. Jeg vil si det slik at jeg er nå helt sikker på at det ville være fullstendig galt av Norge å skille seg ut fra de andre vestlige land ved å stemme på Nosek's kandidatur, selv om det i og for seg ut fra et

rent FN-resonnement kunne være mye som talte for at en geografisk rotasjon også ble gjort gjeldende. Men sånn som situasjonen er i dag, sånn som vi står i dag i verdensopinionen, utsatt for et sterkt sovjetisk press, ville det legge oss åpne for alle mulige feiltolkninger hvis vi brøt ut i denne sammenheng. Derfor går delegasjonens instruks ut på å stemme på Boland.

Hvor det gjelder valgene ellers, tror jeg ikke det er mange ting jeg behøver å nevne. Vi følger jo den praksis ved valg både til Sikkerhetsrådet og til det økonomiske og sosiale råd at vi stemmer for den kandidat fra de forskjellige geografiske områder som får størst oppslutning innenfor det område. Det vil da si at vi denne gang kommer til å stemme for Portugal på Vest-Europas plass, for Chile på den latin-amerikanske plass som er på valg, og på Tyrkia på den plass som etter kompromiss som ble inngått i fjor, for ett år har vært innehatt av Polen, og som etter kompromisset skulle gå over på Tyrkia. Den 4. plass som er på valg, er plassen etter Tunis. Der tyder alle ting på at det området, dvs. den arabiske verden, samler seg om den forente arabiske republikk, og da stemmer vi på den forente arabiske republikk. En annen ting er at det vil være et tap for Sikkerhetsrådet med det skifte i personer som der vil finne sted.

Der er ikke noe problem i forhold til det økonomiske og sosiale råd.

Hvor det gjelder valg av dommere til den internasjonale domstol, bør jeg kanskje nevne at en av de dommere hvis funksjonstid utløper, er den norske dommer Klæstad, som blir 75. Men trass i det, og trass i at perioden er 8 år, så er vi kommet til at vi vil arbeide for at han blir gjenvalgt. Han er for øyeblikket domstolens president, og han er i full vigør. Vi har fått en rekke henstillinger fra andre land om å opprettholde hans kandidatur, men det som har vært utslagsgivende, er at vår vurdering er at hvis ikke Klæstad blir valgt, så er det ingen sjanse til at noen nordisk representant kommer inn i domstolen etter han. Det er da så mange land i Vest-Europa som står på spranget, og som i og for seg har gode argumenter for å ville være representert, at Nordens plass da går tapt. Hvis det allikevel skulle vise seg at det ikke er tilstrekkelig støtte for Klæstad, så det ikke er noen hensikt i å opprettholde hans kandidatur, vil vi gå over på den vest-europeiske kandidat som står sterkest.

Formannen: Får jeg bare lov å si med hensyn til valget i Sikkerhetsrådet: Er Portugal noen klok vest-europeisk kandidat på en generalforsamling som i så høy grad vil bli dominert av afro-asiatene? Det må jo være en utfordring til dem?

Utenriksminister Lange: Det valget har en lang forhistorie. Det var to land som var kandidater, Nederland og Portugal. Fra afro-asiatisk synspunkt smaker den ene ikke så meget bedre enn den andre. Nederland har trukket seg tilbake til fordel for Portugal, så det er nå den eneste vest-europeiske kandidat som er innflettet. Men jeg er enig i at noen heldig kandidat er det ikke.

Wikborg: Det var dette valget av Klæstad. Som det ligger an, har vi sikkert ikke annet å gjøre enn å gå inn for ham, men vi vil vel eventuelt bli møtt med at vi

her i Norge har en aldersgrense på 70 år. Jeg tror perioden er 9 år, så Klæstad vil i tilfelle bli 84 før han slutter.

John Lyng: Vi får forhøye den innenlandske aldersgrense for dommere.

Wikborg: Det har jo i en årrekke vært drøftet i FN at man skulle utvide antall dommere etter at det er kommet så mange nye land med som ikke kommer med i sirkelen. Det har også vært på tale å utvide Sikkerhetsrådet. Som det nå ligger an, med 99 medlemmer, mener jeg man må gå til en utvidelse av antallet.

Så vidt jeg vet, har man i den internasjonale domstol overhodet ikke holdt på noen 70 års regel, så for så vidt står vi helt fritt. Jeg er klar over at hvis Klæstad faller ut, så er Norden urepresentert og blir urepresentert der, og det er vel ingen grunn for oss til å gjøre gjeldende et annet aldersgrensesynspunkt enn de andre statene gjør. Jeg er for så vidt helt enig i at vi støtter Klæstads valg, men mener at vi bør arbeide for å utvide antall medlemmer i domstolen og i Sikkerhetsrådet.

Utenriksminister Lange: Selv om dommer Klæstad blir sittende hele sin 9-årsperiode, vil han slett ikke være den eldste.

Kanskje jeg bare får nevne, for å gå videre, at i spørsmålet om opptaking av nye medlemmer vil vi følge den praksis vi har fulgt i alle år, at vi stemmer for alle de søknader som har fått den tilstrekkelige majoritet i Sikkerhetsrådet. Det vil si at vi altså i første omgang kommer til å votere inn – jeg tror det er 15. Det er noe i den retning som er klarert i Sikkerhetsrådet. Dessuten står andre på trappene.

Det neste punktet jeg hadde tenkt å nevne, er dette om utvidelse av rådene. Der kommer vil til å støtte forslag om å øke medlemstallet både i Sikkerhetsrådet og i det økonomiske og sosiale råd. Hittil har vårt standpunkt vært at vi ikke finner tilstrekkelig grunn til å arbeide for en øking i antall dommere, men der har vi ikke gitt noen bestemt instruks, for vi vil gjerne se litt hvordan det ligger an.

Nå er det vel helt på det rene at dette ikke fører frem for noen av disse korporasjonene, hverken Sikkerhetsrådet, det økonomiske og sosiale råd og domstolen, fordi en øking nødvendiggjør en endring av chartret. Og vi fikk en opplysning under den samtale vi hadde med utenriksminister Fawzi da han var her, at han med bestemthet visste at det sovjetiske standpunkt var: Ingen tøddel skal endres i chartret så lenge ikke Chinas virkelige regjering sitter på Chinas plass i De forente nasjoner. – Det vil si at man kommer ikke noen vei. Men det man kan arbeide for som en delvis erstatning, er da at de funksjonelle kommisjoner, under det økonomiske og sosiale råd spesielt, får utvide sitt medlemstall. Der står man fritt, man er ikke bundet til medlemslandene i rådet.

Hvor det så gjelder De forente nasjoners styrker i Midt-Østen, kommer vi fortsatt til å gå inn for at utgiftene blir fordelt mellom samtlige medlemsland i samsvar med den ordinære bidragsskala, og vi kommer til å arbeide for en refusjonsordning slik at vi får løpende erstatning for slitasje og tap av materiell.

Etter de samtalene vi hadde de siste dagene, sitter jeg igjen med det bestemte inntrykk at vi må regne med at Gaza-styrkene kommer til å bli opprettholdt atskilleg

tid fremover. Hvor det så gjelder Kongo-aksjonen, må vi være forberedt på at de finansielle konsekvenser av det som allerede er gjort, og enda mer de finansielle konsekvenser av et etter min mening helt nødvendig fortsatt program for administrativ, teknisk og humanitær hjelp gjennom FN til Kongo vil stille oss overfor krav om bidrag av en helt ny størrelsesorden i relasjon til De forente nasjoner. Jeg tror at Kongo-aksjonen alene i løpet av ett år vil kreve beløp som er flere ganger det samlede budsjett for hele FN's virksomhet på andre områder. Men jeg tror at vi for vår del må ta det standpunkt at dette får vi være med på å ta under forutsetning av at det blir en noenlunde jevn og skikkelig fordeling og oppslutning om finansieringen av disse ting. Men etter det veto som ble nedlagt i Sikkerhetsrådet i natt, må vi være forberedt på at øst-statene der kommer til å ta samme standpunkt som de gjør i forhold til Gaza-styrken, og si at når den går videre på grunnlag av en resolusjon tatt av generalforsamlingen under «uniting for peace»-bestemmelsen, da er den en fra FN's synspunkt ulovlig styrke, og da har ingen forpliktelse til å bidra til den på noen måte.

Ellers vil jeg bare nevne, for ikke å gå for langt, konvensjonsutkastet for informasjonsfrihet, hvor vårt standpunkt fortsatt er det at vi kan ikke være med på noe der foreliggende utkast som vil bety reell innskrenkning i informasjonsfriheten. Vi vil helst også unngå at det kommer noen erklæring om informasjonsfriheten, men hvis det ikke er til å unngå, vil vi i all fall arbeide for en slik utforming av dens bestemmelser at de ikke kan misbrukes til innsnevring av informasjonsfriheten.

Det er ellers to spørsmål som jeg tror jeg skal si et par ord om. Det er nedrustningsspørsmålet, og det er Algerie-spørsmålet.

Det er meget vanskelig å si noe bestemt om nedrustningsspørsmålet på denne generalforsamling. Det avhenger helt av hvilket utspill vi blir stilt overfor fra sovjetisk side. Men som det vil fremgå av den pressemelding som ble sendt ut etter det nordiske utenriksministtermøte, vil alle de nordiske land, og Norge blant dem, så sant det overhodet er mulig å få ørens lyd for et slikt synspunkt, gå inn for at man skal forsøke å legge grunnlaget for å komme videre på det praktiske plan ved å søke å få til enighet om ekspertutredning av visse, bestemt avgrensede spørsmål innenfor hele dette kompleks. Visse sider av kontrollspørsmålet spesielt er det vi tenker på. Om det vil være mulig å bli hørt med et slikt standpunkt, under denne generalforsamling, kan jeg ikke si noen ting om i dag.

Vi kommer også til å være blant dem som støtter tanken om en henstilling fra FN til 10-maktskommisjonen om å gjenoppta sin virksomhet. Hvis det så blir blankt avvist, kommer vi til å arbeide for at man finner et annet forum i tilknytning til FN, hvor det kan fortsettes med arbeidet. Å tenke seg at en kommisjon som består av 99 stater, skulle kunne gjøre noe som helst nyttig arbeid i denne sammenheng, tror jeg vi alle er enige om ikke hører noe steds hjemme. Men der igjen er det umulig å vite hva det blir mulig å oppnå. Det avhenger helt av den sovjetiske holdning.

Det annet spørsmål som blir vanskelig – kanskje et av de vanskeligste – for oss, er Algerie-spørsmålet. I fjor tok vi jo det standpunkt at vi ville gi de Gaulle en sjanse på grunnlag av de erklæringer han hadde avgitt 16. september i fjor. Etter de mislykkede innledende forhandlinger i Melun, etter den strømkantring som ser ut til

å være underveis i fransk opinion på mange hold, og etter at de arabiske land i samarbeid med opprørsregjeringen har bebudet et forslag som i og for seg vil være meget moderat og bare går ut på at man under FN's auspisier skal organisere en folkeavstemning om de spørsmål som de Gaulle selv sa han ville ha avklaret ved en folkeavstemning, så vil det bli meget vanskelig for Norge, og det vil være meget vanskelig for noen norsk delegasjon, tror jeg, å finne forståelse i norsk opinion om vi ikke stemmer for dette forslag. Det vil bety en sterk belastning i vårt allianseforhold til Frankrike, men min vurdering i hvert fall i dag er at denne belastningen får vi ta.

Formannen: Er det noen som forlanger ordet til noen av disse punkter?

Når det gjelder dette med ekspertutredning om nedrustning, vil jeg bare si at hvis man kunne komme over på den linje også at det ikke bare var eksperter fra medlemmene av 10-mannskommisjonen, men en del mer frittstående land i verden kunne bidra med eksperter, så ville det kanskje være en mulighet til å få litt mer bevegelse i disse fastlåste posisjoner som man nå inntar.

Bøyum: Det stod ei melding i blada her om dagen at Aust-Tyskland ville koma med eit framlegg om nedrusting, og at dei ville be om å få det fram for FN. Eg undrast om det ligg føre noko om det?

Utenriksminister Lange: Det er ikke kommet noen ting til Regjeringen i denne sammenheng, men det er annonsert at det er underveis eller muligens allerede fremkommet til sekretariatet en anmodning om å forelegge for generalforsamlingen spørsmålet om en øst-tysk delegasjon skal få anledning til å være til stede som observatører. Men etter som det ikke foreligger noe, har vi ikke tatt noe standpunkt til det.

Formannen: Vi kan da kanskje erklære oss ferdige med denne debatten.

Jeg har et spørsmål å stille utenriksministeren med tanke på det grunnlovsforslag som Stortinget skal behandle når det kommer sammen. Det har jo vært pekt på og brukt som argument at det er kanskje ikke nødvendig å vedta noe forslag nå, at man kunne vente og ta risikoen på at det ikke blir noen ordning mellom De seks og De sju før vi har hatt valg i Norge og det er trådt sammen et nytt Storting, og at det ville være tidsnok å vedta forslaget da. For mitt eget vedkommende føler jeg meg ikke helt sikker på at vi ikke i løpet av dette år kan stå overfor en slik situasjon, men jeg ville gjerne høre utenriksministerens mening om dette.

Utenriksminister Lange: Det er selvfølgelig vanskelig å vurdere dette med noen sikkerhet. Vi arbeider jo for og kommer til fortsatt å arbeide for å få en ordning mellom De seks og De sju så raskt som mulig, og må i den forbindelse være forberedt på at vil vi ha en ordning, må vi også være villige til å se på ordninger som innebærer en viss overføring av suverenitetsutøvelse på det økonomiske område til

fellesorganet. Jeg vil således si som min vurdering at all den stund vi ikke kan og bør utelukke at dette vårt arbeid gir resultater i løpet av den tid det her er tale om, så ville det være det riktige, det sikreste og det tryggeste om en slik bestemmelse som det nå er tale om, kom inn i Grunnloven.

Wikborg: Det som ligger bakom dette, er jo at en del av oss ikke er helt tilfreds med det eneste forslag som foreligger. Etter forslaget kreves det nemlig bare 2/3 flertall for å vedta Norges tilslutning til en slik organisasjon med overnasjonale organer, mens noen av oss mener at når man forlater den vanlige vei, nemlig grunnlovsendring i hvert enkelt tilfelle, så bør det at man oppgir denne sikkerhetsventil, kompenseres ved et noe mer markert flertall, f.eks. 3/4 flertall.

Jeg er ordfører for saken, og jeg har hele tiden sett det slik at hvis vi er i den situasjon at det virkelig kan stå noe på spill for oss i løpet av det år som vil gå før et nytt grunnlovsforslag kan bli behandlet, får vi vedta dette i denne omgang og fremsette et nytt grunnlovsforslag – som allerede er utarbeidet for øvrig – som da kunne behandles neste år. Men etter det som nå foreligger – jeg sikter ikke minst til utenriksministerens redegjørelse til hjemmевærende ambassadører, den redegjørelsen har vi jo fått omdelt – ser det ut til at det i hvert fall i Storbritannia for tiden er nokså liten stemning for en tilslutning til overnasjonale organer. Og de overnasjonale organer har ikke egentlig medvind for tiden, for selv ikke de Gaulle er jo begeistret for dem. Jeg synes derfor det fortoner seg som om det er liten grunn til å tro at vi i løpet av ett år – det er jo bare ett år det gjelder – skulle komme i noen vanskelig situasjon ved å utsette saken.

Det er, så vidt jeg forstår, enighet i komiteen om at vi må ha en eller annen bestemmelse inn i Grunnloven, så det kommer. Men selv om det i løpet av dette året skulle bli sluttet en konvensjon hvorved vi går med i De seks, så vil vel ratifikasjonen av det måtte utstå til neste Storting, for det er vel lite sannsynlig at det skal gå så raskt med ratifikasjonen rundt om i de andre land som eventuelt slutter seg til. Så for meg fortoner det seg som om det ikke skulle være noen særlig stor risiko ved nå å vente, så vi med én gang kan få vedtatt et forslag som er tilfredsstillende for oss alle og slipper det som kanskje kan fortone seg litt underlig for opinionen, at vi først vedtar et grunnlovsforslag som vi ikke er helt fornøyd med, for så allerede neste år å forandre den bestemmelse som vi måtte vedta nå i høst.

Men jeg forstår det sånn at vi nå blir innkalt til et møte i utenrikskomiteen dagen før Stortinget trer sammen, og at vi der vil få en redegjørelse. Utenriksministeren er vel ikke da til stede, men statsråd Skaug vil være til stede.

Formannen: Han vil heller ikke være til stede.

Utenriksminister Lange: Han er på bankens og fondets møte i Washington da.

Wikborg: Men det er da en fra Regjeringen som kan legge frem de synspunkter som ellers utenriksministeren eller statsråd Skaug vil legge frem, så får vi ta vårt endelige standpunkt da.

Formannen: Det var ikke min mening med dette å starte noen debatt om spørsmålet. Derfor skal jeg også avholde meg fra å svare til hr. Wikborg.

Hegna: Kunne det ikke være noe å tenke på at man enten ved formannen eller på annen måte sørget for å få en noe sikrere vurdering enn man nå har, når det gjelder nødvendigheten av å gjøre et vedtak, og gjerne utformet i skriftlig form?

Jeg vil jo si jeg er helt enig med hr. Wikborg; å ta en sånn vesentlig ting av Grunnloven og gjøre en foreløpig bestemmelse, idet man sier at den er ikke tilfredsstillende, men vi vil komme med en bedre siden – jeg synes det er noe som man nærmest i sitt innerste reagerer mot. Selvfølgelig kan det være avgjørende ting som gjør at det er nødvendig å gå frem på den måten, men da må det fra kompetent hold foreligge helt definitiv og ansvarlig uttalelse for at stillingen er slik at det må gjøres.

Formannen: Det er selvsagt helt umulig å gi noen sikker vurdering av hvordan disse forhandlingene vil gå. Men jeg tror nok man skal feste seg ved den ting at 1. juli neste år er en ganske avgjørende dato. Da blir det nye tollreduksjoner, så vidt jeg vet, og skal man ha en ordning mellom De seks og De sju, burde den fortrinnsvis tre i kraft før 1. juli.

Jeg kan godt innrømme at det ser rart ut å vedta et forslag og samtidig fremsette et nytt om at flertallet skal være større. Men på den annen side, hvis vi kommer i den situasjon at det 1. juni foreligger en ordning mellom De seks og De sju med overnasjonale trekk, og det er vitalt for oss å komme med i den, og vi så slutter oss til den, men det vil være helt klart for norsk opinion at det er det ikke grunnlovsmessig adgang til – i hvilken situasjon står vi da?

Wikborg: Det kan gjøres på den måte at man ratifiserer med forbehold om at Stortinget endrer Grunnloven senere. Om det kommer til å gå i verste fall 3–4 måneder før vi aktuelt kan komme inn, vil sikkert ikke være avgjørende. Og med Englands holdning så er det vel liten grunn til i det hele tatt å regne med en hurtig løsning av spørsmålet.

Formannen: Da skal altså Regjeringen ratifisere med forbehold om at Stortinget endrer Grunnloven.

Borten: Er det slik som formannen antydte, at vi ikke skulle ha diskusjon i dag, eller er det slik at vi skal ha det?

Formannen: Debatten får man jo ta på det møte som utenrikskomiteen skal ha like før Stortinget trer sammen og det er jo da saken skal avgjøres. Når jeg ba

om denne uttalelsen, var det fordi jeg visste at hverken utenriksministeren eller handelsministeren vil være til stede der.

Er det noen som har noe annet å frembringe? – Hvis ikke, er møtet hevet. Jeg minner om det tillyste fellesmøte mellom den utvidede utenrikskomite og fiskerikomiteen i Lagtingsalen kl. 12.30.

Møtet hevet kl. 12.05.